

*Kildegrundlag og indfaldsvinkler
i studiet af
kinesisk samtidshistorie*

AF

KJELD ERIK BRØDSGAARD

I de sidste 10 år har Kina været inde i en omfattende reformproces, der har betydet ændringer på stort set alle områder af det kinesiske samfundsliv. Tæt forbundet med denne udvikling er der blevet etableret en ny åbenhed i Kina, hvilket har betydet bedre muligheder for at indsamle kildemateriale og anden dokumentation om kinesiske forhold.

Dette har skabt forudsætningerne for en omfortolkning af centrale hændelser og udviklingslinjer i den kinesiske historie efter 1949. Ændringerne i synet på kinesisk samtidshistorie er af så vidtrækkende betydning, at det måske ville være på sin plads at tale om et egentligt paradigmeskifte.

Nærværende forskningsoversigt over moderne kinesisk historie skal ses som et forsøg på at gøre status over den nyeste debat og udforskning. Der redegøres for de nyere skoledannelser og indfaldsvinkler i studiet af det moderne Kinas historie og det diskuteres, hvorvidt man kan tale om et egentligt paradigmeskifte i Kina-forskningen.

Hovedvægten vil blive lagt på den vestlige forskning, omend den kinesiske selvforståelse i vist omfang vil blive inddraget. Det medgives, at mange væsentlige værker ikke fremlægger et eksplicit metodisk og teoretisk udgangspunkt for analysen. Det er dog alligevel antagelsen, at overordnede synsmåder inden for historiske og politologiske discipliner har haft betydelig indflydelse på valg af forskningsemner og problemstilling.

Totalitarisme-modellen

I 1950'erne dominerer totalitarisme-modellen vestlige studier af kommunistiske samfund. Modellen blev i sin mest dominerende og omdis-

kuterede form fremlagt i et værk af Carl Friedrich og Zbigniew Brzezinski fra 1956.¹ Ifølge Friedrich og Brzezinski kunne et totalitært samfund karakteriseres ved tilstedeværelsen af seks grundlæggende træk: (i) en officiel og totaltomfattende ideologi, (ii) et altdominerende masseparti, (iii) et ledelsesmonopol på kontrollen med våben, (iv) en monopolitisk ledet massekommunikation, (v) et terroristisk politikontrolsystem og (vi) en centralt dirigeret økonomi.²

Inden for den vestlige Kina-forskning udkom der i 1950'erne en række værker, der opfattede det kinesiske samfund som et totalitært samfund.³ Disse værker beskrev et Kina styret af en massiv politisk maskine (partiet) med en karismatisk leder (Mao), der fastlagde kursen. Holdningen blev programmatisk udtrykt af A. Doak Barnett:

In a few short years the Chinese Communists have established a strong monolithic, totalitarian regime which has brought the most populous nation in the world under tight political, social and psychological control. They have demonstrated with frightening efficiency how the dynamism of a totalitarian state and the power of its »organizational weapon« can be applied even in a nation of roughly 650 million people with deep rooted traditions which clash with totalitarian discipline. Today Communist China is a huge mass in motion under strict control.⁴

I slutningen af 1950'erne opstod der i lyset af ændringerne efter Stalins død en voksende erkendelse af, at det sovjetiske system rummede konfligerende ideer og interesser bag den tilsyneladende monolitiske facade. Det samme var tilfældet i Kina, hvor det Store Spring Fremad, bruddet med Sovjet og Kulturrevolutionen var fænomener, der ikke harmonerede med en totalitarisme-opfattelse. I stedet fremkom der en model, der hævdede, at der eksisterede en grundlæggende konflikt mellem to fundamentalt forskellige politiske retninger i det kinesiske samfund.

¹ Zbigniew Brzezinski and Carl Friedrich, *Totalitarian Dictatorship and Autocracy* (Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1956).

² I 1961 reviderede Brzezinski 6-punktssyndromet, idet han hævdede, at terror ikke længere er et grundlæggende træk i definitionen af totalitarisme. Se hans *Ideology and Power in Soviet Politics* (New York: Frederick A. Praeger, 1967).

³ F.eks. Peter Tang, *Communist China Today* (London 1957); A. Doak Barnett, *Communist China and Asia* (New York: Harper & Brothers, 1960), og Richard Walker, *China Under Communism* (New Haven: Yale University Press, 1955).

⁴ Barnett, *op.cit.*, p. 10.

To-linje modellen

Den kinesiske kulturrevolution 1966-69 blev fra officielt kinesisk hold fremstillet som en kamp mellem to linjer: på den ene side den »proletarisk-revolutionære« linje ledet af Mao og på den anden side den »borgerligt-reaktionære« linje ledet af Liu Shaoqi.⁵ To-linje opfattelsen var fremherskende i den kinesiske selvforståelse helt ind til slutningen af 1970'erne og indeholdt en periodisering af kinesisk historie i henhold til fem grundlæggende linjekampe. Den første af disse kampe opstod, da Gao Gang og Rao Shushi i begyndelsen af 1950'erne forsøgte at »splitte partiet« og »obstruere vejen til socialisme«. Men deres »anti-parti alliance« blev knust, og den »korrekte proletarisk-revolutionære linje« kunne gennemføre den socialistiske transformation af landbrug, håndværk, industri og handel.

Bourgeoisiet vandt styrke igen i 1957, men før situationen kunne udvikle sig til en større linjekamp, lykkedes det gennem »anti-højre bevægelsen« at slå dem tilbage, og Det Store Spring Fremad og Folkekommune bevægelsen kunne sættes i værk, hvilket betød »et stort skridt fremad for socialismen i Kina«.

I 1959 opstod den anden større to-linje kamp, da »Peng Dehuai anti-parti kliken« angreb Det Store Spring Fremad og folkekommunerne. Men partiet under formand Maos ledelse gik til modangreb, og »komplottet« mislykkedes.

I begyndelsen af 1960'erne drog Liu Shaoqi og hans allierede fordel af den økonomiske krise i kølvandet på Det Store Spring Fremad og fulgte åbenlyst en revisionistisk linje i både indenrigs- og udenrigspolitikken. Under Kulturrevolutionen ledede formand Mao en kamp mod »Liu Shaoqis borgerlige hovedkvarter«, og den korrekte linje sejrede. Men allerede få år efter opstod den fjerde linjekamp, da den »borgerlige karrieremager og konspirator Lin Biao sprang frem og fortsatte Liu Shaoqis kontrarevolutionære aktiviteter« og endda iværksatte et kupforsøg.

Den femte og sidste store linjekamp fandt sted i slutningen af 1976, da De Fires Bande, »typiske repræsentanter for bourgeoisiet inden for partiet«, forsøgte at »usurpere magten over partiet og staten«. Men centralkomiteen under Hua Guofeng gendrev »prompte og resolut« deres angreb, og endnu »en kamp på liv og død mellem de to klasser, de to linjer, og de to veje« endte med den korrekte proletarisk-revolutionære linjes sejr.

⁵ Se Kjeld Erik Brødsgaard, *Models of the Chinese Policy-Making Process: Beyond the two Lines*, i Leif Littrup, ed., *Analecta Hafniensia: 25 Years of East Asian Studies in Copenhagen* (London: Curzon Press, 1988), pp. 29-39.

To-linje opfattelsen blev fra slutningen af 1960'erne overtaget af den vestlige Kina-forskning og dannede i 1970'erne det dominerende grundsynspunkt i studiet af moderne kinesisk historie.⁶ To-linje kampen antoges at repræsentere en dyb ideologisk kløft med følger for alle sider af det kinesiske samfundsliv: strategier for økonomisk udvikling, ledelse og administration, lønforhold og levestandard, uddannelse og forskning, udenrigspolitik, etc.

Vestlige forskere anvendte andre begreber end de officielle kinesiske i forsøget på at karakterisere linjekampen i kinesisk politik og talte om »moderate«, »pragmatikere« og »liuister« på den ene side og »radikale«, »ideologer« og »maoister« på den anden side. Men det var den samme opfattelse af en grundlæggende opsplittning af kinesisk politik i to linjer, der gjorde sig gældende. Den vestlige Kina-forskning opererede ligeledes med et oscillerende mønster i opfattelsen af kinesisk historie efter 1949. Periodiseringen var i grundtræk som følger:

I de første år efter befrielsen i 1949 var den moderate politiske linje fremherskende. Den sovjetiske model for økonomisk udvikling blev indført i form af en femårsplan, der indebar centralplanlægning og store investeringer i industrisektoren. Inden for landbruget blev jordreformen gennemført, og jorden blev delt op mellem millioner af bondehusholdninger. I samfundet herskede der orden og stabilitet, og i 1954 indførtes Folkerepublikken Kinas første forfatning. Politikken svingede til venstre (den radikale position) i 1955. Kollektiviseringen inden for landbruget blev accelereret, og man gennemførte socialiseringen af handel og industri. I foråret 1956 blev venstresvinget bremset op, og der fulgte en højreperiode i 1956-57. Kollektiviseringsprocessen standsede, og i industri- og handelssektorerne indførtes der ikke ny tiltag.

I slutningen af 1957 vendte partiet tilbage til den radikale linje. Der blev iværksat en storstilet kampagne, der sigtede på opbygningen af overrislings- og dæmningsanlæg. I sommeren 1958 ledte denne kam-

⁶ Vestlige værker, der strukturerer kinesisk samtidshistorie ud fra en to-linje opfattelse, inkluderer bl.a. Byung-joon Ahn, *Chinese Politics and the Cultural Revolution* (Seattle: University of Washington Press, 1976); Parris H. Chang, *Power and Policy in China* (University Park: The Pennsylvania State University Press, 1978); Jack Gray, »The Two Roads: Alternative Strategies of Social Change and Economic Growth in China«, i Stuart Schram, ed., *Authority, Participation, and Cultural Change in China* (Cambridge: Cambridge University Press, 1973), pp. 109-157; Rainer Hoffman, *Kampf zweier Linien: Zur politische Geschichte der chinesischen Volksrepublik, 1949-1977* (Stuttgart: Ernst Klett Verlag, 1978); Ulrich Menzel, *Wirtschaft und Politik im modernen China* (Opladen: Westdeutscher Verlag, 1978); Charles Bettelheim, *Revolution culturelle et organisation industrielle en Chine* (Paris: François Maspero, 1972); Edouard Poulain, *Le mode d'industrialisation socialiste en Chine* (Paris: François Maspero, 1977); Patrick Tissier, *La Chine: transformation rurale et développement socialiste* (Paris: François Maspero, 1976).

pagne over i folkekommunebevægelsen. I industrien blev direktørernes magt begrænset, og partikadrernes og arbejderne indflydelse blev forøget. Der var på det generelle samfundsmæssige plan tale om indførelsen af en ny udviklingsstrategi, og Kina brød med den sovjetiske eller stalinistiske udviklingsstrategi og dermed med det udviklingsmønster, der lå til grund for den første femårsplan. I stedet indførte man en udviklingsstrategi, som byggede på en samtidig udvikling af industri og landbrug i økonomisk vækst – man begyndte »at gå på to ben«.

Det Store Spring Fremad resulterede i en økonomisk katastrofe. Mao trak sig tilbage fra den »forreste linje«, og i stedet overtog de moderate ledere den daglige ledelse af parti og stat og indførte en justerings- og konsolideringsperiode. Inden for landbruget betød det en decentralisering fra kommune- til brigade- og senere til produktionsholds niveau. Det betød endvidere, at bønderne igen fik tilladelse til at besidde private jordlodder og selvstændigt markedsføre produkterne herfra. Inden for industrien blev den centrale planlægning styrket.

Direktørerne og det tekniske personale fik igen den afgørende indflydelse i produktionen, og materielle incentiver blev genindført.

I 1966 svingede det politiske pendul igen til venstre, da de radikale iværksatte Kulturrevolutionen. Inden for landbruget blev tendenser mod afkollektivisering standset. I industrien blev direktørernes og de tekniske kadrers magt angrebet, materielle incentiver og bonusordninger afskaffedes, og sloganet »hellere rød end ekspert« vandt frem. Arbejderparticipation i management blev sikret i form af revolutionskomiteer.

I den postkulturrevolutionære periode 1969-76 havde de radikale fortsat overtaget, skønt der var perioder, hvor moderate politiske tiltag blev iværksat. I foråret 1976 lykkedes det de radikale at udrense Deng Xiaoping for anden gang.

Efter Maos død i september 1976 ændrede balancen mellem de to grundlæggende linjer sig igen. Under Hua Guofengs partiformandsskab vendte de moderate eller pragmatiske kræfter tilbage, og fra 1979 dominerede de den politiske proces, omend Hua Guofeng formelt fortsatte som partiformand indtil 1981.

Evaluerings af to-linje opfattelsen

Internt i Kina har to-linje opfattelsen især været fremhævet af Mao-fløjen imod politiske modstandere af forskellig politisk observans. De er alle blevet reduceret til borgerlige, revisionistiske elementer, »der vandrer den kapitalistiske vej«. Det har haft den fordel, at man har kunnet hævde, at kinesisk politik er et spørgsmål om ideologi og klasseinteresser, og

at rene magthensyn spiller en underordnet rolle. To-linje kampen har ligeledes forbundet den interne politiske kamp med tilsvarende fænomener i andre socialistiske lande, især i Sovjetunionen. Således blev Liu Shaoqi anklaget for at være Kinas Kruchev.

Helt ind til slutningen af 1970'erne syntes det kinesiske kildemateriale og det empiriske materiale, man i det hele taget var i besiddelse af, at svare til to-linje modellen. Dette i kombination med »Kina-myten« tiltrækning synes at have været en væsentlig årsag til den dominerende stilling, modellen havde i Kina-forskningen.

Kildematerialet bestod hovedsageligt i (i) rødgardistmateriale, (ii) interviews i Hong Kong med flygtninge fra Kina og (iii) materiale fra den officielle kinesiske presse. Disse tre kildetyper berettede om et samfund fastlåst i en voldsom politisk konflikt, og især rødgardistmaterialet forsøgte at dokumentere, at splittelsen mellem de stridende fløje gik tilbage til 1920'erne og 1930'erne.

Fra begyndelsen af 1970'erne blev det i stigende grad muligt for vestlige forskere at rejse på kortere besøg i Kina. De fleste kom tilbage med et positivt indtryk, som blev formidlet til fagfæller gennem rejserapporter og til den brede offentlighed gennem artikler i dagspressen. Det kildemateriale, som disse beretninger udgjorde, fremmede myten om et Kina på rette kurs bort fra nød og elendighed.⁷ Et Kina præget af lighed og social retfærdighed, ledet af en modig revolutionær, der i teori såvel som i praksis havde brudt med den sovjetiske stalinisme.⁸

To-linje modellen havde klare fremstillingsmæssige og pædagogiske fordele, og var klart mere i samklang med kildematerialet end den totalitarisme-model, den havde afløst. Alligevel må man konkludere, at to-linje opfattelsen ikke har sans for kompleksiteten i den kinesiske udvikling og i sidste instans resulterer i nogle særdeles problematiske fortolkninger. Således har det været noget nær et dogme, at Mao-fløjen (»den revolutionære«) stod for et brud med den sovjetiske udviklings-

⁷ Rammerne for disse besøg, og hvilken betydning de kan have haft for de positive vurderinger, diskuteres i Paul Hollander, *Political Pilgrims* (New York: Oxford University Press, 1981).

⁸ Kina blev et centralt objekt i diskussionen om overgangssamfund, som blomstrede op i starten af 1970'erne. Det var den generelle antagelse, at den kinesiske udvikling repræsenterede et klart alternativ til den sovjetiske (stalinistiske udvikling). Det Store Spring Fremad og især Kulturrevolutionen blev centrale analysefelter i forsøget på at bestemme overgangsbetingelserne til socialisme. Kina syntes for det nye venstre at udgøre *argumentet* for socialismens aktualitet. For en nærmere diskussion af en række Kina-analyser inden for denne problemstilling se Kjeld Erik Brødsgaard og Søren Clausen, »Kina og teorierne om overgangssamfundet«, *Historievidenskab* nr. 17, 1979, pp. 115-160.

strategi i modsætning til Liu-fløjen (»den revisionistiske«). Det modsatte synes på mange måder at have været tilfældet.⁹

Paradigmeskifte

En måned efter Maos død i september 1976 arresteredes lederne af den radikale fløj i Kinas Kommunistiske Parti: Maos kone Jiang Qing og de ledende politbureau-medlemmer Zhang Chunqiao, Yao Wenyan og Wang Hongwen, senere kaldet De Fires Bande (*siren bang*). To uger senere iværksatte de kinesiske massemedier en kampagne, der havde til formål at forklare hændelsen. De Fires Bande var »dekadente, revisionistiske og borgerlige elementer, der havde til hensigt at genindføre kapitalismen i Kina«. Deres »eliminering« repræsenterede en stor sejr for den korrekte revolutionære linje i den fortsatte »kamp på liv og død mellem de to klasser, de to veje og de to linjer«.¹⁰

Øjensynligt stod Hua Guofeng bag udrensningen af De Fires Bande, Maos kulturrevolutionære allierede. Men for vestlige tilhængere af to-linje opfattelsen gav denne antagelse stødet til forvirring. Hua var jo blevet udpeget til ministerpræsident og første vice-formand for partiet i foråret 1976 med Maos eksplicitte godkendelse og De Fires Bandes samtykke. Var De Fires Bande virkeligt »sande repræsentanter for den borgerligt revisionistiske linje«, såsom de kinesiske medier anførte, eller var det snarere sådan, at Hua Guofeng repræsenterede den borgerlige linjes comeback, støttet af Deng Xiaoping og hans allierede? Året efter blev Deng rehabiliteret, og snart kompliceredes billedet yderligere, da det viste sig, at der eksisterede klare politiske uoverensstemmelser mellem Hua og Deng. Hua ønskede i realiteten at fortsætte en maoistisk økonomisk politik, hvorimod Deng argumenterede for en reformpolitik. Hvilke faktorer lå til grund for disse modsætninger: en to-linje dikotomi eller måske en situation med flere forskellige linjer eller fraktioner, der dannede skiftende alliancer i forsøget på at maksimere personlig indflydelse eller fremme en bestemt politisk grundholdning?

Bl.a. som resultat af et forsøg på at besvare disse spørgsmål er der i de senere år fremkommet en række alternative analysemåder i studiet af kinesisk samtidshistorie. De vigtigste er den klientelistiske model (frak-

⁹ Se Kjeld Erik Brødsgaard, »Paradigmatic Change: Readjustment and Reform in the Chinese Economy, 1953-1981, Part I«, *Modern China*, Vol 9, No. 1 (January 1983), pp. 33-88.

¹⁰ Citeret fra Kjeld Erik Brødsgaard, »China Through the Looking Glass: The Effects of Chinese Self-Characterizations on West European China Scholarship«, *Issues & Studies*, Vol. 22, No. 7 (July 1986), pp. 129-154.

tionsanalyse), tendensanalysen, interessegruppemodellen, »bureaucratic politics« og den kulturalistiske indfaldsvinkel.

Den klientelistiske model

Klientelisme indebærer en »vertikal dyadisk alliance, dvs. en alliance mellem to personer af ulige status, magt og ressourcer«. Der er altså tale om gensidige, men asymmetriske forbindelser (patron-klient forhold).¹¹

Andrew Nathan var den første, der foreslog anvendelsen af denne tilgangsvinkel i studiet af kinesisk politik. Det skete i form af en større artikel i *The China Quarterly* i 1973, hvor han fremlagde en teori om, at den kinesiske ledelse er delt op i en række fraktioner, der bygger på personlige forbindelser af patron-klient typen.¹² Lederen af en given fraktion har sine egne specifikke forbindelser, der i pyramideform organiserer fraktionen. Den politiske proces domineres af konsensusdannelse mellem de vigtigste fraktionsledere.¹³

Nathans fraktionsmodel fremkom på et tidspunkt, hvor to-linje modellen var den dominerende indfaldsvinkel i studiet af kinesisk samtidshistorie. Derfor fik den i første omgang en begrænset indflydelse i Kina-forskningen. Det skyldtes især, at modellen i modsætning til den herskende to-linje opfattelse nedtonede den rolle, ideologiske og teoretiske grundholdninger spiller, og i stedet fokuserede på personer og personlige relationer.

I 1980'erne har Nathans analyse fået fornyet aktualitet. Det skyldes ikke mindst Lucian Pyes indflydelsesrige værk fra 1981 *The Dynamics of Chinese Politics*.¹⁴ Her hævder Pye på linje med Nathan, at personlige forbindelser danner kernen i kinesisk politik. De personlige forbindelser udgør et netværk, som styrkes af kinesiske begreber for venskab og forpligtelse (*guanxi*). Dette netværk kan den enkelte leder udnytte og trække på, når der skal træffes politiske beslutninger. Netværkene væves sammen og danner politiske fraktioner, som strides om politisk indflydelse.¹⁵

¹¹ Se Carl H. Lande, »Introduction: The Dyadic Basis of Clientelism«, i Steffen W. Schmidt et. al., *Friends, Followers, and Factions* (Berkeley: University of California Press, 1977), p. xx.

¹² Andrew Nathan, »A Factionalist Model for CCP Politics«, *China Quarterly*, No. 53 (1973), pp. 34-66.

¹³ Se ligeledes Kjeld Erik Brødsgaard, »Nye indfaldsvinkler til studiet af kinesisk politik«, *Carlsbergfondets Årsskrift 1986*, pp. 44-50.

¹⁴ Lucian Pye, *The Dynamics of Chinese Politics* (Cambridge, Mass.: Oelgeschlager, Gunn and Hain Publishers, Inc., 1981).

¹⁵ Nathan lægger vægt på, at det er patron-klient relationer, der binder netværkerne

Inden for de senere år har Jean C. Oi ligeledes appliceret klientelismebegrebet på studiet af lokale eliter i det kinesiske landbrug¹⁶, og Merle Goldman har hævdet, at patron-klient relationer bedst karakteriserer forholdet mellem de politiske ledere i Kina og de intellektuelle, og at det er qua den type relationer, at de intellektuelle får indflydelse i det politiske liv.¹⁷ Endvidere har Andrew Walder studeret arbejdsrelationerne på de kinesiske fabrikker ud fra et patron-klient perspektiv.¹⁸

Den klientelistiske model har været kritiseret for, at den lægger for meget vægt på personer og individcentrerede fraktionsdannelser.¹⁹ Det har været fremhævet, at det snarere er eksistensen af forskellige politisk-ideologiske grundholdninger og debatten mellem disse, der udgør grundlaget for kinesisk politik. Denne indfaldsvinkel kaldes med et låneord fra Sovjetforskningen for tendensanalyse.

Tendensanalyse

Begrebet tendensanalyse stammer fra en artikel af Franklyn Griffiths, der ganske interessant fremkom i et værk, der ellers handler om interessegruppemodellen.²⁰ Griffiths definerer tendenser som »alternate possible directions of value allocation« eller »pattern(s) of articulation associated with a loose coalition of actors operating at different levels of the political structure«.²¹ Griffiths hævder, at forsøger man at indkredse artikulationsmønstre vedrørende et bestemt spørgsmål, vil man finde fælles synspunkter og krav, der går på tværs af formelle grupper. Kort sagt, det er Griffiths' antagelse, at informelle grupper baseret på

sammen, hvorimod Pye mere beskæftiger sig med begrebet *guanxi* (personlige relationer, eller måske snarere partikulære personlige relationer). *Guanxi* implicerer et skær af lighed mellem de involverede personer, hvilket ikke er tilfældet med klientelistiske netværk. For en diskussion af begrebet *guanxi* se Bruce Jacobs, »The Concept of Guanxi and Local Politics in a Rural Chinese Cultural Setting«, i Sidney L. Greenblatt, Richard W. Wilson, and Amy Auerbacher Wilson (eds.), *Social Interaction in Chinese Society* (New York: Praeger, 1982), pp. 209-236.

¹⁶ Jean C. Oi, »Communism and Clientelism: Rural Policies in China«, *World Politics*, Vol. 38 (January 1985), pp. 138-266.

¹⁷ Merle Goldman, *China's Intellectuals: Advice and Dissent* (Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1981).

¹⁸ Andrew Walder, *Communist Neo-Traditionalism: Work and Authority in Chinese Industry* (Berkeley: University of California Press, 1986).

¹⁹ Se bl.a. Michel Oksenberg og Steven Goldstein, »The Chinese Political Spectrum«, *Problems of Communism*, Vol 23, No. 2 (March-April) 1974, pp. 1-13.

²⁰ Franklyn Griffiths, »A Tendency Analysis of Soviet Policy-Making«, i H. Gordon Skilling and Franklyn Griffiths, eds, *Interest Groups in Soviet Politics* (Princeton: Princeton University Press, 1971).

²¹ *Ibid.*, pp. 336 og 358.

»tendenser« (opinionsgrupper) spiller en større rolle for den politiske beslutningstagerproces end formelle grupper (interessegrupper). Politik formuleres og implementeres således som et resultat af brydningen mellem forskellige politisk-ideologiske grundholdninger.

I Kina-forskningen har tendensanalysen vundet stor udbredelse. Men inden for indfaldsvinklen er der tale om stor spredning i interesseområder, og således er der ikke enighed om, hvor mange grundpositioner, der kan afgrænses, samt i hvor stort et omfang andre faktorer af mere strukturel art spiller ind.²²

Michel Oksenberg og Steven Goldstein var blandt de første, der forsøgte at applicere tendensanalysen på kinesiske forhold. De hævdede i en artikel fra 1974, at kinesisk moderne historie kan analyseres ud fra fire grundholdninger til »kernetemaet«, Vestens indflydelse og indtrængning i Kina, som gør sig gældende fra midten af forrige århundrede. Een gruppe, »de militante fundamentalister«, går ind for, at Kina skal afskære sig fra den fremmede indflydelse. En anden gruppe, »de radikale konservative«, vil forsøge at bevare en kinesisk kerne, men afviser ikke at lære af Vesten på udvalgte områder. En tredje gruppe, »de eklektiske modernisatorer«, er parat til at acceptere en ekstensiv vestlig indflydelse og tilstedeværelse i Kina. Og endelig er der tale om en fjerde gruppe, »de vesterniserede kinesere«, der argumenterer for alliance med og afhængighed af de vestlige lande.²³

I de senere år har flere vestlige forskere hævdet en tendensanalyse, der bygger på tre grundpositioner. En sådan analyse finder man i Dorothy Solingers nyere arbejder. Inden for det økonomiske felt identificerer hun tre »tendenser«: en »justeringsgruppe«, der fremhæver nødvendigheden af justeringer i økonomien til fordel for letindustri og landbrug, en »reformgruppe«, der fremhæver nødvendigheden af et decentraliseret økonomisk system og anvendelsen af markedsprincipper, og en »konser-

²² Ifølge Harry Harding kan man opfatte to-linje modellen som et eksempel på tendensanalyse. Dette kan være tilfældet m.h.t. en stor del af de vestlige versioner af to-linje kampen, herunder navnlig de amerikanske. Men med hensyn til den kinesiske version, forekommer det vanskeligt at følge Harding. For det første hævder den kinesiske version af to-linje kampen, at der eksisterer to stridende linjer eller fløje, der er diametralt modsatrettede på alle spørgsmål, hvorimod tendensanalyse betoner grundholdninger til bestemte spørgsmål og inden for bestemte og afgrænsede områder. For det andet hævder den kinesiske analyse, at to-linje kampen er et udtryk for en grundlæggende klassekamp i samfundet mellem bourgeoisiet og proletariatet, hvorimod tendensanalysen ikke nødvendigvis beskæftiger sig med sociale og klasse-mæssige kræfter. Se Harry Harding, »Competing Models of the Chinese Communist Policy-Making Process«, *Issues & Studies*, Vol. XX, No. 2 (February 1984), pp. 13-36.

²³ Oksenberg og Goldstein, *op.cit.*

vativ gruppe«, som fastholder en prioritering af den centrale planlægning og sværindustrielle vækst.²⁴

I en af de mest benyttede oversigter over Kinas historie siden 1949 hævder Maurice Meisner, at der er tale om to grundholdninger i moderne kinesisk politik.²⁵ Denne tvedeling eller polarisering mellem en liuistisk og en maoistisk fløj opstod i kølvandet på det Store Spring Fremads sammenbrud og kommer til at strukturere den senere udvikling i Kina. Afsnittet om tiden efter Mao er nyt i forhold til den oprindelige udgave af bogen fra 1977.²⁶ Men der er stadig tale om en tvedeling mellem to dominerende tendenser. Her drejer det sig om en justeringsfløj, der ønsker reformer inden for rammerne af det eksisterende samfundssystem og en reformfløj, der ønsker egentlige strukturreformer.

På samme måde antager Harry Harding i det nyeste større værk om perioden efter Maos død, at der findes to grundopfattelser i den kinesiske ledelse.²⁷ Det er hans fundamentale pointe, at der siden starten af 1980'erne ikke har eksisteret uenighed i den kinesiske ledelse om ønskeligheden af at indføre reformer. Der er i virkeligheden en tydelig enighed om endemålet: et fundamentalt brud med en maoistisk politik samt de politiske og økonomiske institutioner, der er associeret med den sovjetiske model. Men der hersker uenighed om tempoet for reformprocessen, samt hvor langt man skal gå i retning af markedsøkonomi og et pluralistisk politisk system. M.h.t. disse punkter har reformfløjen spaltet sig i en moderat og en radikal del. Selv om de radikale reformatorer ledet

²⁴ Se Dorothy Solinger, »The Fifth National People's Congress and the Process of Policy Making: Reform, Readjustment, and the Opposition«, *Asian Survey*, Vol. XXII, No. 12 (December 1982), pp. 1238-1275. Solinger har ligeledes appliceret en analyse indeholdende »three tendencies of articulation« på handels- og cirkulationssfæren i det kinesiske samfund. Se hendes *Chinese Business Under Socialism* (Berkeley: University of California Press, 1985). Jeg har argumenteret for, at man i den økonomiske debat i begyndelsen af 1960'erne i Kina kan konstatere tre tendenser eller skoledannelser: 1) en skole, der fastholder Fel'dman-Preobrazhensky paradigmet for økonomiske vækst (den stalinistiske udviklingsstrategi) og dermed betoner nødvendigheden af sværindustriell akkumulation og vækst, 2) en skole, der er fortalende for en større vægt på produktionen af inputs til landbruget (dvs. sektor 1 b output) for at højne denne sektors produktivitet, og 3) en skole, der ikke blot betoner nødvendigheden af øget input i landbruget, men også større direkte statslige investeringer. Den sidste skole bryder med det traditionelle udviklingsparadigme, således som det gjorde sig gældende i Sovjetunionen fra 1928 og frem og i Kina i 1950'erne. Se Kjeld Erik Brødsgaard, »Paradigmatic Change: Reform and Readjustment in the Chinese Economy, 1953-1981«, *op.cit.*; og samme forfatter, »Det kinesiske udviklingsparadigme«, *Grus*, nr. 7, 1982, pp. 63-82.

²⁵ Maurice Meisner, *Mao's China and After: A History of the People's Republic* (New York: The Free Press, 1986).

²⁶ Udkom med titlen *Mao's China: A History of the People's Republic*.

²⁷ Harry Harding, *China's Second Revolution: Reform After Mao* (Washington: The Brookings Institution, 1987).

af Deng Xiaoping har været i offensiven igennem det meste af 1980'erne, har de moderate reformatorer med Chen Yun i spidsen været i stand til at blive siddende i nøglepositioner i parti- og statsapparatet og ved visse lejligheder været i stand til at bremse reformprocessen. På den måde har reformfremstød og konsolidering afløst hinanden i et cyklisk forløb. Uenigheden mellem de to grupper udspringer altså af politiske vurderinger og er ikke, som Pye ville hævde, primært rodfæstet i en magtkamp, der handler om personlig indflydelse og ambitioner.

Roderick MacFarquhar har på linje med Meisner og Harding forsøgt at undgå at blive indfanget af den kinesiske selvforståelse samtidig med, at han i meget høj grad bygger sin analyse på de kinesiske kilder. Allerede i 1974 viste han, at Mao og Liu – i modsætning til to-linje opfattelsens antagelser – ikke altid stod som modsætninger, i visse situationer var de f.eks. allieret mod det centrale planlægningsapparat.²⁸

Bind to af MacFarquhars projekterede tre-binds undersøgelse af årsagerne til Kulturrevolutionen udkom i 1983. Bogen begynder i 1957, hvor bind et ender, og beskriver og analyserer Det Store Spring Fremads historie. MacFarquhar skitserer en beslutningsproces, der er klart domineret af formand Mao. Formanden er involveret i alle de store beslutninger i disse år. I hele forløbet bliver han støttet af Liu Shaoqi, der deler Maos mål om gennem Det Store Spring Fremad at opnå et økonomisk gennembrud for Kina. De andre ledere underordnede sig ligeledes Maos ledende rolle og forsøgte ikke at udnytte de økonomiske tilbageslag til egen fordel. Kort sagt, MacFarquhar fremlægger her en »Mao in command« indfaldsvinkel til kinesisk historie efter 1949. Der er på mange måder tale om en slags »Yenan Round Table«, som Mao præsiderer over i egenskab af primus inter pares.

MacFarquhar fokuserer på ideer og politiske spørgsmål og problemer snarere end funktionelle grupper og institutioner. Ved hjælp af grundig tekstanalyse af officielle kilder suppleret af især rødgardistmateriale og nyt *neibu*-materiale forsøger han at fastlægge ledernes synspunkter og holdninger.²⁹ På den måde må man sige, at MacFarquhar ligger inden for en tendensanalyseindfaldsvinkel.

²⁸ Roderick MacFarquhar, *The Origins of the Cultural Revolution*. Vol. 1: *Contradictions Among the People, 1956-1957* (London: Oxford University Press, 1974).

²⁹ *Neibu* er en betegnelse man bruger i forbindelse med publikationer, der ikke er beregnet til offentlig distribution. Betegnelsen anvendes, når man ønsker at kontrollere distributionen af et givet værk. Men den anvendes også i forbindelse med hemmelige eller klassificerede publikationer, der kun må læses af en begrænset skare. *Neibu*-klassifikationen har to hovedkategorier: *neibu faxing* (»intern distribution«) og *xian guonei faxing* (»kun for hjemlig distribution«). *Neibu faxing* har underkategorier som f.eks. *neibu wenjian* (»interne dokumenter«), *neibu ziliao* (»internt materiale«), *neibu cankao* (intern reference«), *neibu duwu*

Jürgen Domes hævder i sit nyeste værk om kinesisk historie efter 1949, at både politisk-ideologiske grundsynspunkter og personlige magtambitioner spiller en rolle.³⁰ I praksis lægger han dog vægt på grundsynspunkternes rolle, idet han mener, at de danner grundlaget for en gruppedannelse i den politiske elite. Disse opinionsgrupper fortættes til fraktioner, når den latente uenighed udvikler sig fra gruppedifferentiering til åben krise. Fraktionerne er programbaserede ledelseskoalitioner, der i princippet ikke er tidsbegrænsede.³¹

Ifølge Domes har der i perioden efter Maos død udviklet sig tre dominerende opinionsgrupper i den kinesiske ledelse. Hver gruppe er i realiteten en koalition af mindre grupper baseret på sammenfald i politisk-ideologiske synspunkter. Der findes en »revisionistisk« gruppe omkring Deng Xiaoping og Zhao Ziyang, en »centristisk« gruppe omkring Chen Yun og Peng Zhen og en »ortodoks stalinistisk« gruppe omkring Ye Jianying og Li Xiannian. Revisionisterne (reformfløjen) og centristerne kan enes om at udvide parametrene for økonomisk aktivitet, specielt i landbruget, og går ind for at indføre elementer af markedsøkonomien i det økonomiske system i Kina. Centristerne og de ortodokse stalinister kan til gengæld være enige om stram disciplin og ret snævre grænser for intellektuel og kulturel aktivitet. Disse tre hovedgrupper har været i stand til at etablere et kompromis, der har bevirket, at en egentlig fraktionskonflikt har kunnet undgås. Domes fokuserer på »issues« og politiske grundsynspunkter og befinder sig dermed inden for tendensanalysen. Imidlertid er han ligeledes påvirket af Nathans fraktionsmodel, og han har tidligere i høj grad inddraget funktionelle grupper i sine analyser.³²

(»internt læsemateriale«) og *dangxiao xitong neibu faxing* (»intern distribution inden for partiskolesystemet«). *Zhengjiu yijian kao* (»udkast til indhentelse af kommentarer«) falder ligeledes indenfor *neibu* kategorien. Således findes der forskellige grader af *neibu*, strækkende sig fra udgivelser, der er *guonei* publikationer og derfor ikke må eksporteres ud af landet til publikationer, der er *dangnei* (partiinterne) og dermed ikke må læses af personer, der ikke kan dokumentere medlemskab af Kina Kommunistiske Parti. En samlet oversigt over hvilke *neibu* publikationer, der alligevel ad forskellige kanaler er kommet til udlandet og findes på forskningsinstitutioner eller i private samlinger findes ikke, og den enkelte forsker er henvist til at etablere sin egen *neibu* bibliografi, som evt. kan udbygges via udveksling med andre forskere inden for feltet. En gruppe unge, fortrinsvis amerikanske, forskere har etableret et nyt tidsskrift *CCP Research Newsletter*, der bl.a. har til formål at skaffe et indblik i, hvad der findes af *neibu* publikationer uden for Kina.

³⁰ Jürgen Domes, *The Government and Politics of the PRC* (Boulder, Colorado: Westview Press, 1985).

³¹ Se også Jürgen Domes, *Politische Soziologie der Volksrepublik China* (Wiesbaden: Akademische Verlagsgesellschaft, 1980).

³² Se f.eks. Jürgen Domes, »The Gang of Four and Hua Kuo-feng: Analysis of Political Events in 1975-76«, *China Quarterly*, No. 71 (September 1977), pp. 473-497.

Domes, MacFarquhar, Meisner, Harding og Solinger er gode eksempler på, at der stadig skrives centrale værker om kinesisk samtidshistorie, der bygger på en tendensanalyse, omend den klientelistiske model har sine tilhængere, og strukturelle tilgange til fortolkningen af kinesisk politik og samfundsforhold i stigende grad har vundet frem. Her kan man især pege på interessegruppemodellen og »bureaucratic politics« modellen.

Interessegruppemodellen

Interessegruppemodellen blev først fremlagt af Gordon Skilling i en artikel i *World Politics* fra 1966.³³ Men det mest kendte værk i denne forbindelse er utvivlsomt bogen *Interest Groups in Soviet Politics* fra 1971.³⁴ Skilling definerer en interessegruppe som »an aggregate of persons who possess certain common characteristics and share certain attitudes on public issues, and who adopt distinct positions on these issues and make definite claims on those in authority«. ³⁵ Skilling vil ikke være uenig i, at magten i et samfund som Kina eller Sovjet ligger hos nogle få ledere i politibureauet, men forskellige interessegrupper udøver en stor indflydelse i den forstand, at de artikulerer de politiske valgmuligheder i en given situation. Endvidere identificerer de politiske ledere sig ofte med interessegrupper og handler på den måde på baggrund af interessegruppemålsætninger. Kort sagt, større samfundsmæssige grupper har bestemte ønsker og interesser, og i topledelsen sidder der personer, der repræsenterer disse interesser og derfor argumenterer for dem.³⁶

I Kina-forskningen var Michel Oksenberg den første, der afprøvede interessegruppemodellen.³⁷ Han undersøgte 7 udvalgte gruppers interesse og indflydelse i det kinesiske samfund – bønder, arbejdere og managere i industrien, intellektuelle, studenter, regerings- og partiembedsmænd og militæret. Det er Oksenbergs konklusion, at disse grupper udøver en determinerende indflydelse i kinesisk politik.

³³ H. Gordon Skilling, »Interest Groups and Communist Politics«, *World Politics*, Vol. 18, No. 3, pp. 435-451.

³⁴ Griffiths and Skilling, *op.cit.*

³⁵ *Ibid.*, p. 24.

³⁶ I *Interest Groups in Soviet Politics* er det en række erhvervsgrupper som intellektuelle (økonomer, forfattere og jurister), partiapparatchiki, politiembedsmænd, industrimanagere og militæret, der diskuteres.

³⁷ Michel Oksenberg, »Occupational Groups in Chinese Society and the Cultural Revolution«, i Michel Oksenberg, Carl Riskin, Robert A. Scalapino, and Ezra F. Vogel, *The Cultural Revolution: 1967 in Review* (Ann Arbor: Michigan Papers in Chinese Studies, No. 2, 1968), pp. 1-44.

Men først i 1984 forsøges Skillings indsigter appliceret i en mere udfoldet form inden for Kina-forskningen. Det sker i antologien *Groups and Politics in the People's Republic of China*.³⁸ De interessegrupper, der diskuteres, er økonomer, provinssekretærer i partiet, lærere, bønder, arbejdere, intellektuelle og militæret. Det er stort set de samme grupper, der behandles i det senest udgivne værk om grupper i kinesisk politik *Citizens and Groups in Contemporary China*.³⁹ I begge værker finder man bidrag, der stiller spørgsmål ved interessegruppemodellens relevans i en kinesisk sammenhæng, idet det er vanskeligt for de interessegrupper, der findes uden for stat- og partiapparatet, selvstændigt at artikulere deres interesser. Mulighederne for at formidle disse interesser til centralt placerede ledere er i endnu mindre grad til stede. I lyset af dette har den model, der betoner »bureaucratic politics«, haft fremgang.

»Bureaucratic Politics«

Den indfaldsvinkel, der bygger på »bureaucratic politics«, blev oprindeligt udviklet af Graham Allison i en klassisk analyse af den kubanske missilkriser i 1962.⁴⁰ Modellen hævder, at politiske ledere købslår (»pull and haul«) for at nå frem til løsninger, der er favorable for de organisationer, hvis interesser de repræsenterer. Denne adfærd er sammenfattet i Allisons berømte formulering: »hvor du står afhænger af, hvor du sidder«. Lederne af de forskellige bureaukratier forsøger at maksimere deres egen organisations interesser, ofte målt i størrelser som budget, antal ansatte, uafhængighed, etc. Politbureauet er sammensat af repræsentanter fra de vigtigste bureaukratiske systemer (*xitong*), og de politiske beslutninger er et resultat af deres forhandlinger og købslåen. Anvendt på Kina synes modellen at være i overensstemmelse med den adfærd, man støder på, når man har med det offentlige Kina at gøre. Endvidere synes denne indfaldsvinkel at svare til det forhold, at det traditionelle Kina i mange århundreder blev styret af et stort og komplekst bureaukrati.

Allerede i 1967 dokumenterede A. Doak Barnett de bureaukratiske systemers store rolle i kinesisk politik.⁴¹ Lampton har i sine studier af,

³⁸ David S.G. Goodmann, ed., *Groups and Politics in the People's Republic of China* (New York: M.E. Sharpe, 1984).

³⁹ Victor C. Falkenheim, *Citizens and Groups in Contemporary China* (Ann Arbor: The University of Michigan, 1987).

⁴⁰ Graham T. Allison, *Essence of Decision: Explaining the Cuban Missile Crisis* (Boston: Little, Brown and Company, 1971).

⁴¹ Se A. Doak Barnett, *Cadres, Bureaucracy, and Political Power in Communist China* (New York: Columbia Press, 1967).

hvorledes den politiske proces foregår inden for medicin og sundhedsområdet, ligeledes understreget den afgørende rolle, funktionelle institutionsinteresser spiller.⁴² I 1980'erne har tilgangen fået en fornyet aktualitet gennem Oksenberg og Lieberthals studier af energisektoren,⁴³ og Barnetts undersøgelser af beslutningsprocessen i udenrigspolitikken.⁴⁴ Disse studier fremlægger et nyt og meget mere detaljeret billede af det kinesiske bureaukrati.

En nylig artikel af Lampton har opsummeret resultaterne af den strukturelle tilgang.⁴⁵ Lampton skitserer et bureaukrati, der er delt op i forskellige institutioner og instanser. Hver institution opfatter sit eget område som sit eget lille kongedømme og har udviklet, hvad der næsten svarer til ejendomsrettigheder over egne ressourcer. Den politiske proces er præget af, at de centrale ledere må forhandle eller købslå («bargain») med underordnede enheder og instanser for at få den vedtagne politik gennemført. Politikken ændres som følge heraf ofte i implementeringsfasen, og forandring er inkrementel og partiel. Der foregår forhandlinger eller købslåen på alle niveauer, derfor har Lampton døbt systemet for »forhandlingstrædemøllen« («The Bargaining Treadmill»). I beslutnings- og formuleringsfasen foregår der især en købslåen mellem de principielle bureaukratiske aktører (de statslige ministerier og kommissioner) og de territoriale administrationer (provinsregeringer, bystyrer, etc.) med henblik på at opnå konsensus. I implementeringsfasen bliver et større spektrum af grupper, lokaliteter og individer involveret, således at købslåensprocessen og forsøget på at opnå konsensus faktisk strækker sig helt ned til græsrodsniveauet.

Lampton giver et konkret eksempel, som handler om det store dæmningsprojekt ved de tre slugter i Sichuan-provinsen. Dette kæmpe-mæssige projekt har været diskuteret i årtier. Igangsættelsen har været besluttet to gange (i 1958 og i 1984), men hver gang er anlægsarbejdet blevet udskudt på grund af en række tekniske, finansielle og politiske »detaljer«, som først skulle på plads. Problemet synes at være at for at kunne skabe en politisk konstellation, som er så magtfuld, at byggeriet

⁴² David M. Lampton, *The Politics of Medicine in China: The Policy Process, 1949-1977* (Boulder, Colorado: Westview Press, 1977).

⁴³ Kenneth Lieberthal and Michel Oksenberg, *Bureaucratic Politics and Chinese Energy Development* (Washington, D.C.; U.S. Department of Commerce, 1986). Se ligeledes Michel Oksenberg, »Economic Policy-Making in China: Summer 1981«, *China Quarterly*, No. 90, 1982, pp. 165-194.

⁴⁴ A. Doak Barnett, *The Making of Foreign Policy in China: Structure and Process* (Boulder, Colorado, Westview Press, 1985).

⁴⁵ David M. Lampton, »Chinese Politics: The Bargaining Treadmill«, *Issues & Studies*, Vol. 23, No. 3 (March 1987), pp. 11-41.

kan gå igang, må tilhængerne af dæmningen imødekomme så mange interesser, at byggeriet ganske enkelt bliver for dyrt. Dette er måske nok et specielt tilfælde, men ifølge Lampton tjener det til at illustrere, hvor kompliceret det kan være at nå frem til konsensus og dermed bindende beslutninger i Kina.

Vivienne Shues nye bog om statens rolle i Kina styrker på det empiriske niveau Lamptons antagelser. Shue fokuserer på interaktionsprocessen mellem staten og landområderne og beskriver et mønster af landlig lokalisme, hvor de lokale kadrer købslår med de højere autoriteter og ofte ignorerer eller fordrejer de ordrer, der kommer oppefra.⁴⁶

De nye strukturelle indfaldsvinkler, som indebærer en videreudvikling og forfining af den bureaukratiske model, bygger på et nyt empirisk materiale, herunder ikke mindst feltstudier og længerevarende ophold i Kina. Således ligger der ekstensive interviews i Kina bag Lamptons, Barnetts såvel som Oksenbergs og Lieberthals studier i det kinesiske bureaukrati.

Den kulturalistiske indfaldsvinkel

Lucian Pye har argumenteret kraftigt imod den bureaukratiske models anvendelse på Kina. Pye hævder, at den kinesiske ledelse består af generalister, som ikke har tilladt specifikke institutionelle interesser at spille en bestemmende rolle. Derfor kan man i Kina have det forhold, at institutionsinteresser adskilles fra politiske synspunkter.⁴⁷ Ifølge Pye skyldes manglen på bureaukratisk politik økonomisk underudviklethed og den fortsatte tilstedeværelse af traditionelle værdier, der er konsensus-søgende og antager en klientelistisk form. Det kinesiske politiske system er opbygget med henblik på at undertrykke konflikt og at afvise legitimiteten af bureaukratiske særinteresser. Der er i stedet tale om en fraktionsdannelse baseret på ambitioner, magthensyn og personlige forbindelser. For Pye har ethvert politisk system en kulturel dimension, dvs. at traditionelle kulturelle værdier og normer spiller en stor rolle for forståelsen af den aktuelle udvikling.⁴⁸

⁴⁶ Vivienne Shue, *The Reach of the State: Sketches of the Chinese Body Politic* (Stanford, California: Stanford University Press, 1988).

⁴⁷ Som et eksempel på adskillelsen mellem institutionelt tilhørsforhold og politiske synspunkter anfører Pye det forhold, at den mest moderne del af forsvaret, nemlig luftvåbnet, i 1970'erne identificerede sig med De Fires Bandes anti-teknologiske politiske holdninger.

⁴⁸ I *Asian Power and Politics* (Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1985) undersøger Pye magtens og politikens kulturelle dimension bl.a. i Kina, Japan og Indien.

Denne tilgang til studiet af det moderne Kinas historie antager forskellige former. En indfaldsvinkel lægger vægt på det politiske element i studiet af kulturformer og kan derfor kaldes for politisk kultur. En anden er mere historisk betinget og inddrager i højere grad den historiske tradition i bred forstand. Inden for den første kategori kan man igen skelne mellem den psyko-kulturelle indfaldsvinkel og den komparative kommunistiske indfaldsvinkel.

Den politiske kultur som model og indfaldsvinkel blev oprindeligt lanceret i studiet af ikke-europæiske lande og områder med henblik på i højere grad at forstå disse samfundssystemer på deres egne betingelser. De klassiske værker *The Civic Culture*⁴⁹ af Almond og Verba og *Political Culture and Political Development*⁵⁰ af Verba og Pye publiceredes allerede i 1960'erne.

Lucian Pye er den centrale person, når man beskæftiger sig med anvendelsen af politisk kultur som et analyseredskab i studiet af Kina. Han definerede oprindeligt begrebet på følgende måde:

The concept of political culture... suggests that the traditions of society, the spirit of its public institutions, the passions and the collective reasoning of its citizenry, and the style and operating codes of its leaders are not just random products of historical experience but fit together as a part of a meaningful whole and constitute an intelligible web of relations«.⁵¹

I senere værker har Pye beskæftiget sig meget med psyko-kulturelle studier af kinesisk politik. Dette kommer klart frem i *The Spirit of Chinese Politics*⁵² og *Mao Tse-tung: The Man in the Leader*.⁵³ Klarest kommer det dog til udtryk i *Asian Power and Politics: The Cultural Dimensions of Authority*, som er et forsøg på at sammenligne en række asiatiske lande, herunder Japan, Kina og Indien, ud fra en psyko-kulturel indfaldsvinkel.⁵⁴ Forskellene på Japan og Kina skal ifølge Pye forklares ud fra de forskelle i socialisering og opdragelse, der gør sig gældende i de to lande.

Richard Solomon har skrevet et af de mere kendte værker, der anvender politisk kultur som indfaldsvinkel – *Mao's Revolution and the*

⁴⁹ Gabriel Almond og Sidney Verba, *The Civic Culture: Political Attitudes and Democracy in Five Nations* (Princeton: Princeton University Press, 1963).

⁵⁰ Lucian W. Pye and Sidney Verba, *Political Culture and Political Development* (1965).

⁵¹ Pye, *ibid.*, p. 7.

⁵² Lucian Pye, *The Spirit of Chinese Politics* (Cambridge, Mass.: M.I.T. Press, 1968).

⁵³ Lucian Pye, *Mao Tse-tung: The Man in the Leader* (New York: Basic Books, 1976).

⁵⁴ Lucian Pye, *Asian Power and Politics: The Cultural Dimensions of Authority* (Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1985).

Chinese Political Culture.⁵⁵ Men Solomon finder, i modsætning til Pye, at der er tale om en forskel mellem den traditionelle politiske kultur og den politiske kultur, som kommunistpartiet og Mao repræsenterer.

Bortset fra Pye og Solomon findes der få analyser inden for den psyko-kulturelle indfaldsvinkel. Dog findes der en del undersøgelser inden for en mere politisk betonet og komparativt orienteret politisk kultur-indfaldsvinkel.⁵⁶ Her finder man en diskussion, der især tager udgangspunkt i Sovjet-forskningen, men som dog alligevel har stor relevans i studiet af kinesiske forhold. Man må imidlertid fremføre, at vel er den fremherskende politiske kultur i Kina angiveligt en socialistisk politisk kultur, men de senere år har dog vist, at under overfladen gemmer der sig et Kina, der stadig er meget »kinesisk«. Derfor må den kinesiske kultur ligeledes studeres i sin specifikke kinesiske og østasiatiske sammenhæng.

Weber og den kulturalistiske approach

Paradoksalt nok har den igangværende reformproces i Kina, som tilsyneladende er udtryk for en konvergens i retning af de økonomiske, politiske og sociale systemer, man kender i Vesten, resulteret i en fornyet interesse for det specifikt kinesiske i den østasiatiske konfucianske sammenhæng.

Indtil slutningen af 1970'erne var det den dominerende antagelse, at konfucianisme og økonomisk udvikling/modernisering var uforenelige størrelser. Det var Max Weber, der udarbejdede det teoretiske fundament for denne opfattelse. Hans Kina-studier intenderede ikke en komplet analyse af landets kultur og religiøse systemer.⁵⁷ Ærindet var snarere at finde »sammenlignelige punkter« til udviklingen i Vesteuropa. Det overordnede mål var at forklare, hvorfor det kun var Vesteuropa, der havde udviklet en »kapitalistisk ånd«. I det kinesiske tilfælde måtte

⁵⁵ Richard Solomon, *Mao's Revolution and the Chinese Political Culture* (Berkeley: University of California Press, 1971).

⁵⁶ Se f.eks. Archie Brown and Jack Gray, *Political Culture and Change in Communist States* (London: The MacMillan Press, 1977) og Lowell Dittmer, »Comparative Communist Political Culture«, *Studies in Comparative Communism*, Vol. XVI, Nos. 1 and 2 (Spring/Summer 1983).

⁵⁷ Webers analyser af Kina findes især i *Konfuzianismus und Taoismus*. Dette lange essay publiceredes første gang i 1916 i bind 41 af *Archiv für Sozialforschung und Sozialpolitik*. Teksten blev i en udvidet og revideret form offentliggjort i 1920-21 i bind 1 af *Gesammelte Aufsätze zur Religionssoziologie*. Man kan dog også finde mange relevante passager i *Wirtschaft und Gesellschaft*, der publiceredes i 1922, som bind 3 af *Grundriss der Sozialökonomik* (Tübingen, 1922).

forklaringen søges i det forhold, at konfucianismen ikke – således som protestantismen havde gjort det i 1600-tallet i Vesteuropa – fremmede privat foretagsomhed og ekspansion.

Webers antagelse om konfucianismens blokering for moderne udvikling og vækst havde en stor indflydelse i Kina-forskningen helt op til slutningen af 1960'erne.⁵⁸ Selv igangsættereren af den moderne amerikanske Kina-forskning, John K. Fairbank, var af den opfattelse, at Kina ikke selv formåede at bringe sig ind i den moderne verden, og at den vestlige imperialismen i *den* henseende spillede en progressiv rolle.⁵⁹

Antagelsen om en positiv korrelation mellem konfucianisme og økonomisk vækst og modernisering i Østasien udviklede sig fra slutningen af 1970'erne. Det var ikke længere muligt at hævde, at kun Japan, som en undtagelse fra reglen, havde gennemført en moderniseringsproces sammenlignelig med den vestlige. Sydkorea, Taiwan, Hong Kong og Singapore var i færd med at gøre Japan kunststykket efter, og fra begyndelsen af 1980'erne kunne Kina ligeledes fremvise meget høje økonomiske vækstrater.⁶⁰

Disse lande har fulgt forskellige økonomiske udviklingsstrategier. Taiwan, Sydkorea og Singapore har fulgt en eksportorienteret udviklingsstrategi, hvorimod Kina har satset på importsubstitution og sværindustri.⁶¹ Det politiske spektrum er ligeledes bredt, rækkende fra et parlamentarisk demokrati i Japan til autoritær statskapitalisme i Singapore og parti-dirigeret statssocialisme i Kina. Derimod er alle disse lande præget af en konfuciansk kulturbaggrund. Konfucianismen bygger på hierarki og klare autoritetsrelationer. Som samfundsideoologi fremmer den social og familiemæssig samhørighed, individets underordning under familie og

⁵⁸ Klassiske værker, der bygger på en antagelse om uforeneligheden af konfucianisme og modernisering, inkluderer Mary Wright, *The Last Stand of Chinese Conservatism* (Stanford, California: Stanford University Press, 1957); Joseph R. Levenson, *Modern China and Its Confucian Past* (New York, 1964); John F. Fairbank, *Trade and Diplomacy on the Chinese Coast* (Stanford, Calif.: Stanford University Press, 1969).

⁵⁹ For Fairbanks opfattelse af den vestlige imperialismes afgørende betydning for moderne kinesisk historie se bl.a. John K. Fairbank og Ssuyu Teng, *China's Response to the West: A Documentary Survey, 1839-1923*, 2 Vols. (Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1954 and 1959).

⁶⁰ Se Kjeld Erik Brødsgaard, »Confucianism and Economic Modernization in East Asia: The Case of the People's Republic of China,« *Proceedings of the International Symposium on Confucianism and the Modern World* (Taipei, 1988), pp. 1101-1117.

⁶¹ I tiden efter Mao er det lykkedes at genetablere det statistiske system i Kina i fuldt omfang samtidig med, at de statistiske oplysninger generelt ikke længere anses for at have *neibu* karakter. Denne ændrede holdning har dannet baggrund for publiceringen af en række årbøger af central betydning for udforskningen af moderne kinesisk økonomi. Man kan bl.a. pege på den statistiske årbog *Tongji Nianjian* og den økonomiske årbog *Jingji Nianjian*. På det seneste er man ligeledes begyndt at udgive en række provins- og brancheårbøger.

stat, respekt for uddannelse og en stærk sans for den korrekte adfærd her og nu. Disse træk fremhæves nu som væsentlige faktorer i forsøget på at forklare den hastige udviklingsproces i Østasien.⁶²

Den kulturelt betingede indfaldsvinkel understreger det specifikt »kinesiske« i beskæftigelsen med Kina snarere end det komparative perspektiv og kan opfattes som et forsøg på at bringe udforskningen af det moderne Kina ind i sinologiens fold igen. Imidlertid kan man med lige så stor ret tale om et nødvendigt korrektiv til de komparativt anlagte analyser.

Konkluderende bemærkninger

Totalitarismemodellen og to-linje opfattelsen har få tilhængere i den nyere forskning i kinesisk samtidshistorie. Derimod er den klientelistiske model, tendensanalysen, den kulturalistiske indfaldsvinkel og de strukturelle tilgange (»Bureaucratic politics« og interessegruppemodellen) alle repræsenteret i den aktuelle forskning. Dette forhold anskueliggør, at i stedet for at betragte de skitserede indfaldsvinkler som gensidigt udelukkende hinanden, bør man opfatte dem som komplementerende hinanden i den forstand, at de belyser forskellige sider af kinesisk politik. Tendensanalysen identificerer de vigtigste politisk-ideologiske grundsynspunkter og tendenser. »Bureaucratic politics« modellen rodfæster disse synspunkter i de bureaukratiske apparater, og den klientelistiske model undersøger, hvilke personlige relationer og netværksdannelser der eksisterer i de forskellige institutioner og instanser samt i fabrikkerne og lokalområderne på landet. Endelig illustrerer den kulturalistiske indfaldsvinkel den specifikke historiske og kulturelle kontekst.

De nyere strukturelle tilgange tilgodeser denne kompleksitet i den kinesiske virkelighed og dermed nødvendigheden af at anvende differentierede analysemetoder og begrebssæt. Endvidere anerkender disse tilgange, at kinesisk politik i høj grad formuleres, beslutes og implementeres i langstrakte procesforløb, præget af ihærdige forsøg på at bygge koalitioner og danne konsensus mellem de forskellige aktører. I den forstand, at klare brud og irreversible konflikter tildeles en mindre

⁶² Se Herman Kahn, *World Economic Development and Beyond* (London: Croom Helm, 1979); Ronald P. Dore, *Taking Japan Seriously: A Confucian Perspective on Leading Economic Issues* (London: The Athlone Press, 1987); Wm. Theodore de Bary, *East Asian Civilization: A Dialogue in Five Stages* (Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1988); Tu Weiming, »A Confucian Perspective on the Rise of Industrial East Asia,« *Bulletin of the American Academy of Arts and Sciences*, Vol. XLII (October 1988), No. 1, pp. 32-50; Edward K. Y. Chen, »East and Southeast Asia in the World Economy: Issues, Problems and Prospects.« *Copenhagen Papers in East and Southeast Asian Studies*, 1.1989 (under udgivelse).

betydende rolle i den kinesiske postrevolutionære historie, end det var tilfældet, da to-linje modellen herskede, kan man tale om et paradigmeskifte, dvs. et skifte i grundlæggende antagelser og begrebssæt.

Nyt kildemateriale har ligeledes i høj grad haft indflydelse på valg af forskningsområder og forskningsstrategi. Det nye kildemateriale er resultatet af bedre studie- og forskningsmuligheder i Kina, herunder muligheden for langvarige feltstudier. Dette har en ny generation af forskere draget fordel af. Der er tale om en generation, der har indkorporeret 1-2 års studier i Kina i deres uddannelse, hvilket bevirker et større førstehåndskendskab til forskningsobjektet og dermed en mulighed for i højere grad at sigte det empiriske materiale med henblik på ikke endnu engang at lade forskningen af den kinesiske samtidshistorie blive indfanget af den kinesiske selvforståelse. Her må man dog tilføje, at det er vigtigt at undgå, at den nye forskning bliver så komparativt orienteret, at den helt ser bort fra den kinesiske selvforståelse og de specifikke historiske og kulturelle betingelser, der gør sig gældende i et land, der har haft en forbavsende sammenhængskraft i flere årtusinder.

APPENDIKS

Der udgives et stigende antal værker i Kina om moderne kinesisk historie og samfundsforhold. I bestræbelserne på at etablere bibliografisk kontrol over de bøger, der er udgivet om et bestemt emne, kan man konsultere *Quanguo Xin Shumu* (National bibliografi vedrørende nye bøger), der udkommer hver måned, emnemæssigt opdelt, og *Quanguo Zong Shumu* (Kumulativ national bibliografi), der publiceres én gang om året.

På grund af åbningsprocessen i det kinesiske samfund er de nyeste udgivelser særligt interessante, idet man her ofte finder oplysninger – ikke mindst af statistisk karakter – der var utilgængelige blot for få år siden. Desuden er det nye materiale mindre propagandabetonet og argumentationen knytter i stigende grad an til en »videnskabelig tradition« i modsætning til tidligere, hvor de fleste udsagn måtte relateres til de marxistiske klassikere.

I tiden efter Mao har man ligeledes været vidne til en betydelig vækst i antallet af kinesiske tidsskrifter. Det traditionelle historiske tidsskrift *Lishi Yanjiu* (Historisk Forskning) eksisterer stadigvæk, og på det økonomiske felt har *Jingji Yanjiu* (Økonomisk Forskning) fortsat stor betydning, især for studiet af tidligere perioder i Folkerepublikken Kinas økonomiske historie. Dog er der i de senere år fremkommet en række tidsskrifter af mere specialiseret art. Man kan pege på de vigtige tidsskrifter inden for studiet af kinesisk landbrug som f.eks. *Nongye Jingji Wenti* (Økonomiske forhold i det kinesiske landbrug). Studerer man den økonomiske reformproces i Kina i tiden efter Mao findes der flere væsentlige nye tidsskrifter som f.eks. *Zhongguo Jingji Tizhi Gaige* (Kinas økonomiske systemreform), der supplerer de kendte titler som *Caizheng* (Finans) og *Jingji Guanli* (Økonomisk Ledelse). Mange universiteter, højere læreanstalter og forskningsinstitutioner publicerer deres eget tidsskrift. Det samme er tilfældet med forskellige sammenslutninger og organisationer såsom kvindeforbundet og det kommunistiske ungdomsforbund. Kinas Kommunistiske Partis centralkomité udgiver tidsskriftet *Qiushi* (Søg Sandheden). Tidsskriftet, der indtil august 1988 hed *Hongqi* (Røde Flag), betragtes som det ledende teoretisk-ideologiske organ.

Det kan være vanskeligt at etablere bibliografisk kontrol over kinesiske tidsskrifter. Men der eksisterer dog et *Quanguo zhuyao baokan ziliao suoyin* (Indeks til vigtige nationale tidsskrifter) og et *Zhongwen Baokan Mulu* (Katalog over kinesiske tidsskrifter og aviser). Der findes endvidere en nyttig serie fra Folkets Universitet *Fuyin Baokan Ziliao* (Kopieret materiale fra aviser og tidsskrifter), som består af artikler fra kinesiske tidsskrifter. Artiklerne udklippes og reproduceres i henhold til bestemte emner, og den herved resulterende materialesamling udgives i en månedlig publikation.

Der findes et betydeligt antal hjælpemidler i forsøget på at skabe bibliografisk overblik over det primære kildemateriale. Forskningsvejledninger (»research guides«) kan antage form af oversigt over referenceværker og det generelle kildemateriale til en periode. Se især Peter Berton og Eugene Wu, *Contemporary*

China: A Research Guide (Stanford California: Hoover Institution, 1967). Ønsker man at medtage tiden tilbage til 1840, kan man med fordel konsultere Andrew Nathan, *Modern China, 1840-1972: An Introduction to Sources and Research Aids* (Ann Arbor: The University of Michigan, 1973). Der findes ligeledes forskningsvejledninger, der er mere specialiserede om en enkelt kildetype. Se f.eks. James Chuyul Soong, *Red Flag, 1959-1968: A Research Guide* (Washington D.C.: Center for Chinese Research Materials, 1969). Bibliografierne er ligeledes opbygget på forskellig måde. Nogle har katalogform (Nai-Ruenn Chen, *The Economy of Mainland China, 1949-1963*. Berkeley: Department of Economics, 1963), hvorimod andre er annoterede (Edward J.M. Rhoads, in collaboration with Edward Friedman, Ellis Joffe, and Ralph L. Powell, *The Chinese Red Army, 1927-1963: An Annotated Bibliography*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1964) og i visse tilfælde nærmer sig forskningsoversigter (John K. Fairbank and Kwang-Ching Liu, *Modern China: A Bibliographical Guide to Chinese Works, 1898-1937*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1950). Der er ligeledes gjort forsøg på at liste de vigtigste centralkomité dokumenter (*zhongfa*) samt de centrale møder, hvor de blev vedtaget og diskuteret. De »centrale dokumenter« er meget eftertragtede blandt Kina-forskere, idet de antager status af primærkilder. Desværre er de ikke altid tilgængelige og foreligger ofte i form af *neibu*-udgivelser. De kendte »centrale dokumenter« 1966-77 listes i Kenneth Lieberthal, *Central Documents and Politburo Politics in China* (Ann Arbor: Michigan Papers in Chinese Studies, No. 33, 1978). Se ligeledes samme forfatters *A Research Guide to Central Party and Government Meetings in China, 1949-75*. (New York: International Arts and Sciences Press, 1976).

Forskningsoversigter, hvor kildegrundlaget diskuteres i lyset af kildernes tilgængelighed og repræsentativitet og i relation til divergerende synsmåder og indfaldsvinkler til moderne kinesisk historie, er få, omend den stadigt stigende mængde af informationer og oplysninger fra Kina i høj grad påkalder sig den type hjælpemidler. Se dog Michel Oksenberg, »Sources and Methodological Problems in the Study of Contemporary China«, i A. Doak Barnett, ed., *Chinese Communist Politics in Action*. (Seattle & London: University of Washington Press, 1969), pp. 577-606 og Michel Oksenberg, »Politics Takes Command: An Essay on the Study of Post-1949 China«, i Roderick MacFarquhar and John K. Fairbank, *The Cambridge History of China, Vol. 14: The People's Republic: The Emergence of Revolutionary China, 1949-1965*. (Cambridge: Cambridge University Press, 1987)., pp. 543-590.

Der findes en del nyttige bibliografier vedrørende det sekundære kildemateriale, herunder især G. William Skinners monumentale tre-bindsværk *Modern Chinese Society: An Analytical Bibliography* (Stanford: Stanford University Press, 1973), der dækker publikationer, både artikler og monografier, på kinesisk, japansk såvel som på vestlige sprog. Man kan endvidere nævne Patricia Blair, *Development in the People's Republic of China* (Washington, D.C.: Overseas Development Council, 1976); Nicole Ganiere, *The Process of Industrialization* (Paris: OECD, 1974); *Bibliography of Asian Studies*, der udgives en gang om året af Association of Asian Studies, og *Doctoral Dissertations on Asia*, der udkommer hvert kvartal og redigeres af Frank Joseph Shulman.